

**KULTURUTSKOTTETS BETÄN-
KANDE** nr 8/1991-92 med anledning av
landskapsstyrelsens framställning till
landstinget med förslag till landskapslag
angående ändring av landskapslagen om
skydd för kulturhistoriskt värdefulla
föremål.

Landstinget har den 2 september 1992 inbegärt kulturutskottets yttrande över nämnda framställning. Utskottet, som i ärendet hört landskapsstyrelseledamoten Roger Nordlund, avdelningschefen Sten-Erik Abrahamsson, lagberedningssekreteraren Thomas Lundberg, antikvarien i etnologi Sol-Britt Kärkkäinen, t.f. konstituenten Marika Hausen och filosofie magistern Ingvar Mattsson, får i anledning härav anföra följande.

I framställningen föreslås en ändring av landskapslagen om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål så att det åländska kulturarvet får ett mera heltäckande skydd genom att lagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta även utförsel från landskapet till övriga delar av landet.

Då landskapslagen om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål antogs år 1986 förelåg behov av regler som hindrade det relativt stora utflödet från landskapet av kulturhistoriskt värdefulla föremål till Sverige och riket. Utskottet konstaterar att situationen idag är en annan eftersom intresset för äldre kulturföremål blivit större i landskapet. Samtidigt har antalet seriösa åländska samlare ökat vilket lett till att föremål som är till salu både i och utanför landskapet lätt finner en åländsk köpare. Utskottet konstaterar i sammanhanget att kulturföremål tenderar att söka sig till sitt ursprungsområde - ingenstans i världen är intresset för åländsk kultur större än på Åland. Något omfattande problem med utförsel av åländska kulturföremål har utskottet således inte kunnat konstatera.

Ett tillståndsförfarande av i lagen förekommande och i framställningen föreslaget slag fyller huvudsakligen två syften. För det första kan utförsel av kulturhistoriskt särskilt värdefulla föremål av allmänt intresse förhindras och för det andra ges tillfälle till dokumentation av kulturföremål som förs ut från landskapet.

Enligt utskottets mening är rörligheten av föremål i sig en del av vårt sjöfartssamhälles traditioner. Ett utbyte mellan landskapet och omvärlden är också en förutsättning för en fungerande marknad för samlare vilket i sin tur tryggar förekomsten av kulturföremål. Enligt utskottets åsikt bör lagen således inte i första hand ta sikte på att förhindra utförsel av föremål. Tillstånd bör enligt utskottets mening i allmänhet beviljas utom då det av

särskilda skäl anses viktigt att föremålet blir kvar i landskapet. Landskapsstyrelsen bör dessutom om möjligt sträva till att i de undantagsfall där tillstånd förvägras, lösa in föremålen som därmed kan göras tillgängliga för allmänheten. En generös tillståndsgivningspraxis torde dessutom underlätta lagens efterlevnad och leda till att en större del av de kulturhistoriskt värdefulla föremål som lämnar landskapet dokumenteras, vilket är av stort värde för t.ex. forsknings- och utställningsverksamhet.

I enlighet med detta föreslår utskottet att det till 3 § 2 mom. fogas en ny 4 punkt (den av landskapsstyrelsen föreslagna 4 punkten utgår, se motiv nedan) enligt vilken tillstånd skall beviljas även i andra fall än de som tidigare uppräknas i paragrafen, om inte föremålet i enlighet med 4 § bedöms vara av sådant särskilt värde att det bör bli kvar i landskapet. Vid bedömningen bör landskapsstyrelsen för att vägra tillstånd kunna åberopa särskilda skäl till att en dokumentation inte är tillräcklig och till att själva föremålet är av sådant allmänt intresse att det bör bli kvar i landskapet.

I framställningen sägs vidare att det är motiverat att i lagen inta bestämmelser till skydd för föremål tillhörande det nationella finländska kulturarvet eftersom motsvarande rikslag inte kan tillämpas på dessa föremål då de befinner sig i landskapet. Utskottet omfattar landskapsstyrelsens åsikt till den del det gäller utförsel av sådana föremål till utlandet. Enligt utskottets åsikt föreligger det dock inte behov av tillståndskrav då föremål tillhörande det nationella finländska kulturarvet förs från landskapet till riket varför utskottet föreslår en begränsning av 1a § 1 mom. så att landskapslagen skall tillämpas på föremål tillhörande det nationella finländska kulturarvet endast i fråga om utförsel till utlandet. I enlighet därmed utgår den föreslagna 4 punkten i 3 § 2 mom..

Utskottet har även övervägt den tid under vilken föremål av utländskt ursprung skall ha befunnit sig i landskapet för att betraktas som en del av det åländska kulturarvet. Utskottet har gjort en jämförelse med motsvarande regler i riket och i Sverige och har kunnat konstatera att man i riket tillämpar en 50 års gräns och i Sverige en gräns vid 100 år. Utskottet delar landskapsstyrelsens bedömning att en gräns vid 50 år av de senaste 70 åren är lämplig för åländska förhållanden och föreslår därför i detta skede ingen ändring i förhållande till landskapsstyrelsens framställning.

Utskottet har slutligen gjort en bedömning av de ekonomiska konsekvenser som utskottets förslag kan väntas medföra. Vad gäller marknaden för kulturföremål konstaterar utskottet att den föreslagna praxisen vid tillståndsgivningen torde utgöra en mindre negativt inverkan på prisbilden. Utskottet konstaterar vidare att kostnaderna för övervakningen av lagens efterlevnad minskar då efterlevnaden förbättras samt att eventuell inlösen av föremål får de ekonomiska konsekvenser som landstinget i samband med fastställandet av landskapets budget, beslutar.

Med hänvisning till ovan anförda får utskottet föreslå

att Landstinget måtte anta lagen med
följande ändringar:

L A N D S K A P S L A G
angående ändring av landskapslagen om skydd för kulturhistoriskt
värdefulla föremål

I enlighet med landstingets beslut
upphävs 1 § 3 och 4 mom. samt 10 § 2 mom. landskapslagen den 25 november
1986 om skydd för kulturhistoriskt värdefulla föremål (58/86),
ändras 1 § 2 mom., 8 § och 10 § 1 mom. samt
fogas till lagen en ny 1a § och till 3 § 2 mom. en ny 4 punkt som följer:

1 §

(Lika som i framställningen).

1a §

Vad i denna lag sägs om *utförsel* av kulturföremål *till utlandet* skall tillämpas även
på föremål som avses i 2 § lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (FFS
445/78) och med stöd därav utfärdade bestämmelser. Är föremålet av utländskt ursprung,
skall bestämmelserna i denna lag dock tillämpas endast om föremålet under de senaste 70
åren funnits minst 50 år i landet.

(2 och 3 mom. lika som i framställningen).

3 §

Tillstånd skall beviljas om

4) *landskapsstyrelsen inte finner särskilda skäl att enligt 4 § vägra tillstånd.*

8 §

(Lika som i framställningen).

10 §

(Lika som i framställningen).

Denna lag träder i kraft den 1 *april* 1993. Person, som flyttat från landskapet *till riket* före denna lags ikraftträdande, har rätt att utan hinder av bestämmelserna i denna lag inom ett år från lagens ikraftträdande föra ut det personliga bohag han har i landskapet vid den tidpunkt då lagen träder i kraft.

Mariehamn den 22 september 1992

På kulturutskottets vägnar:

Olof Erland
ordförande

Susanne Eriksson
sekreterare

Närvarande vid ärendets avgörande behandling: ordföranden Erland, viceordföranden Björling samt ledamöterna Liljehage och Nordman.